

A miskolci árvizek megzabolázója

Az 1878-as nagy miskolci árvíz után két évvel nevezték ki Adler Károlyt a város főmérnökévé, akinek egyik első feladata a Szinva patak szabályozása volt. Adler pár évvel később, 1884-ben mérte fel a települést és ez alapján készítette el a város térképét. A beszélő nevekben bővelkedő térkép 1885-ben látott napvilágot.

Miskolc a Bükk keleti peremén, a Szinva, a Hejő és a Sajó völgyében terül el. E vízbőségnek is köszönhető, hogy környéke Európa egyik legrégebben lakott területe, melyet a több mint 70 000 éves, őskőkori leletek bizonyítanak (részletek e sorozatnak az ÉT 2024/15. számában megjelent írásában olvashatók – *a szerk.*). Bár e folyóvizek kulcsfontosságúak voltak a város kialakulásában és fejlődésében, ugyanakkor veszélyt is jelentettek: nagy esőzések alkalmával hatalmas árvizek zúdultak a településre. 1691, 1788, 1813, 1845, 1853: mind-mind olyan évek, amelyekben pusztító árvizekről szólnak a krónikák. A legnagyobb és a XIX. századi Magyarország legtöbb emberáldozattal járó áradása azonban az 1878-as volt.

Abban az évben, az augusztus 30-án lezúduló esők felduzzasztották a Szinvát és a Pece-patakot, melyek másnap hajnalban elpusztították Miskolc belvárosának jókora részét. Az árvíz kialakulásában döntő szerepe volt annak, hogy a városon keresztül folyó patakok fölött malomgátak, ólak, istállók, szemétdombok íveltek át, melyek egy részét magával sodorta az ár, nagy mennyiségű hordalékot felhalmozva a hidak környékén és a zsilipeknél. Ez beszűkítette a víz mozgásterét és lelassította a megemelkedett ár mozgását, aminek hatására még nagyobb víztömeg duzzadt fel. Percenként fél métert emelkedett az ár, a város egyes részein 4–6 méter magasan állt a víz. Miskolcon 2182 ház dőlt össze és 277 ember halt meg.

Avas az 1878-as árvíz után (Szinay István archív fotója)

Herman Ottó rajza az 1878-as árvíz következményeiről
(Forrás: Dobrossy István: Miskolc írásban és képekben 2.)

A *Borsod* című lapban így írták le az eseményeket: „A derék tüzéség őrtanyájára csurgó, eviczkélő embert sodort be a rohanó zápor; örültnék hiszik őt, és az ott lévő önkéntes tűzoltók vagy részegnek, amikor az fuldokolva előadja, hogy menjenek segítségére, mert gyermekei, beteg felesége a vízzel telt házba fulladnak. A derék tűzoltók megpróbálkoznak, társaik akadnak, kik már a hömpölygő árral megküzenek. Hiszen remélik, hogy a Szinva csapott ki egy kicsit; de egyszerre az iszonyú dübörgésbe vérfagylaló sikoltások vegyülnek; erre kimondhatatlan recsegés, ropogás, mintha a föld nyílt volna meg; iszonyatos chaosz támadt; látni többet nem lehetett, csak az iszonyatos hömpölygő árt, a piszkos, ronda sustorgó hullámokon felismerhetetlen tárgyakat, melyek odacsapódtak, a hova a víz sodorta, hogy szétzúzassanak; nem lehetett

Adler Károly (Forrás: Vasárnapi Ujság 1893. évi 26. száma)

hallani egyebet, mint a pokoli zsivalyt, melyet ha egyszer hallott valaki, azt soha, ha évszázadik élne is, nem feledné el. És elkezdődtek a rémület, a pusztulás órái. A legjobb anyagból készült kőházak megrepedtek; a gyöngébbek falai keresztül nyomatva a hullám árai által elsepertettek, mintha papírból lettek volna, és megtelt minden pincze, minden bolt, minden lakás. Vasajtókat, vaskapukat mint a forgácsot kilökte az ár küszöböstől együtt; egész háztetőket elsodort sőt nem egy háznak, hanem sok háznak még nyoma sincs.”

Alig két évvel a pusztító árvíz után, az 1849-ben, Pesten született Adler Károly sikerrel pályázta meg Miskolc főmérnöki állását. A rákövetkező évben már az ő tervei alapján és felügyelete mellett végezték el a Szinva szabályozását: a patak medrét kikotorták, kőfallal látták el, és több helyen lefedték, hogy megakadályozzák

a további katasztrófákat. 1884-ben Adler felmérte a települést és elkészítette a város térképét, már a megzabolázott Szinva patakkal.

A térkép címe felett Miskolc XIX. századi címerét láthatjuk: egy magyar hajdú, arany sújtásos kék dolmányban, oldalára kötött, arany markolatú karddal; jobb kezében arany búzakaraszt, míg a balban arany szőlőfürtöt tart. Adler a térképén zöld színnel jelölte a korabeli város *éjszaki kerületét* és pirossal a *délit*. Külön, számozással kiemelt 32 fontos épületet: a város 9 templomát, állami hivatalokat, fürdőket, szállodákat, iskolákat, a vágóhidat, a szeszgyárat, a sörházat, valamint a *szegény ápoloda és bölcsőde* épületét.

A térképet böngészve számos beszélő névvel találkozunk mind a várost körbe ölelő területek (*Kerekhegy, Baromállás, Görbe erre járó, Kutyás, Akasztófabércz*), mind az utcanevek (*Szeles utca, Vászson fehérítő utca, Füzes utca, Salétrom utca*) tekintetében. Pesty Frigyes *Borsod vármegye leírása 1864-ben* című könyvében Miskolc utcáit, tereit, kapuit is sorra vette. Néhány érdekesebb Pesty leírásaiból, melyekben nemcsak az utcák neveinek eredetét magyarázza el, de néhol kellemetlen megjegyzéseket is tesz:

„Pengyom utca: Gúnyneve az utcának, a' város végén, apró hitvány házakból áll.

Búza piac, Búzavásártér, Béke tér, Búza tér: Miskolcznak alsó részében a' Zsolczi kapunál lévő meglehetősen nagy térségű hely, hol a' búza vásár tartatik. Ha nyárban nagy szárazság, télen kemény fagy nincs, e' piacon feneketlen sár szokott lenni, 's e' miatt igazán »Perbaj« piacnak lehetne nevezni. Régtől fogva várja mindenki, hogy a' miskolczi egész vásárjog jövedelmét húzó Diós Korona uradalom ezen mocsáros perbaj piacot mielőbb kiköveztesse.

Ujváros utca (kis és nagy): Ez utca, melynek keleti része még a' múlt század 7-ik évtizedében mint posványos hely apróbb tavakkal bővelkedett lakásul házhely számra felosztván nevét innen vette. Megjegyzendő, hogy a' belvárosban ez utca bir legszeleesebb illetőleg legegyszerűsebb vonallal.

Rozmaring utca: Gúnyneve e' még most is rondaság, büszködség tanyájául szolgáló utca köznek.

Vászson fehérítő utca: Ez utca a' Szinva folyam mellett Miskolcz városa nyugati oldala felső részén esvén a' még jelenleg is vászon fehérítésből élő laktulajdonosokról vette nevét.

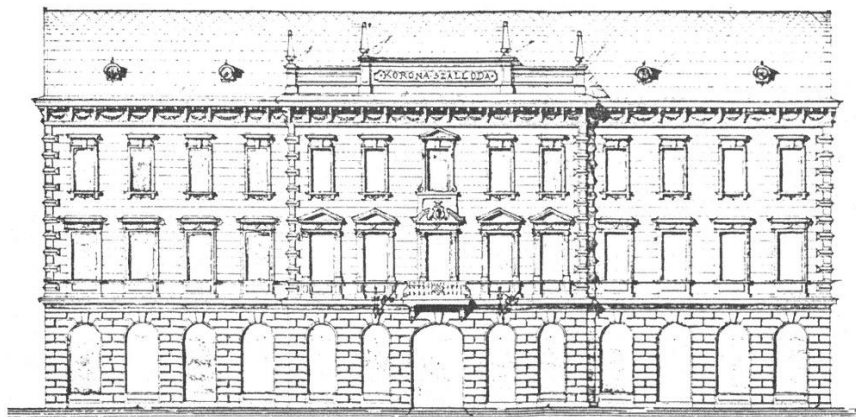
Tizenhárom város utca: Hajdan apró tizedekre lévén felosztva a' város, ezen utcát a' 13-ik sorszám érte.

Patkány sor: Ez utca az Ávas hegy északi oldalában van 's a' házak benne mint még annyi patkány lyukak, a' régiebb időben a' hegy oldalába ásattak, ez utcában nevezetes természeti tüenmény az, hogy ide a' nap november 21-től január 21-ik soha nem süt.

Urak utcája: Ezen utca a' múlt században Miskolcz városnak legszebb utcáját képezvén, az általánosan terjedelmesebb birtokú uraktól lakatott, a' mint jelenleg is több urasági házakkal diszlik.

Kandia utca: A' Szécsényi (régi piacz) útca mellett lévén nagyobb ünnepélyek alkalmával lakosai ki ki futottak, régi szó járás szerint kikandikáltak, nevét ettől vette.

Belegrád: Ezen utcát a' Szinva folyó két felől mosván magasabb emelkedettségénél fogva kedélyességből Belgrádnak neveztetett, nagy részét tímárok lakják."

*A Korona szálloda homlokzati rajza. Adler Károly, 1896
(Forrás: Dobrossy István: Miskolc írásban és képekben 1.)*

Ezen utcanevek némelyikével a mai napig találkozhatunk jártunkban-keltünkben a városban. Csak úgy, mint Adler többi örökségével, ugyanis a mérnök számos középületet is tervezett Miskolc számára: például az Erzsébet Közkórház épületegyüttesét, az Erzsébet fürdőt, a Korona szállót, a városi közvágóhidat, a Rudolf laktanyát, a református gimnáziumot. 1894-ben pedig Lippay Béla főmérnökkel együtt elkészítette Miskolc árvíz utáni első városrendezési tervét.

Babinszki Edit

(Megjelent az *Élet és Tudomány* 2026/20. számában.)